कुल छपे प्रश्नों की संख्या 17
कुल छपे पृष्ठों की संख्या 4

M-4- (IX) संस्कृत -24000

नामांक

अर्द्ध वार्षिक परीक्षा सत्र - 2022-23

विषय : संस्कृत

कक्षा - IX (नवमीं)

समय : 3¼ घण्टे **पूर्णांक : 70**

निर्देश :

(1) सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के अंक प्रश्न के सामने अंकित हैं।

(2) विद्यार्थी अपने नामांक प्रश्न पत्र पर अनिवार्यतः लिखें।

1. अधोलिखित प्रश्नानाम् उचितं विकल्पं चित्वा लिखत— 10

(i) सरसा: रसाला: .... लसन्ति— 1

(अ) वसन्ते (ब) ग्रीष्मे

(स) हेमन्ते (द) शिशिरे

(ii) स्वर्ण काक: कान् अखादत्? 1

(अ) गोधूमाम (ब) चणकान्

(स) तण्डूलान् (द) दहलनम्

(iii) नन्दिन्या: पाद प्रहारै: .... रक्त रञ्जित: अभवत्। 1

(अ) राम: (ब) चन्दन:

(स) श्याम: (द) गोविन्द:

(iv) संसारेऽस्मिन क: अनश्वर: भवति? 1

(अ) क्रोध: (ब) अपकार:

(स) अपयश: (द) परोपकार:

(v) वृक्षा: स्वयं कानि न खादन्ति? 1

(अ) फलानि (ब) पत्राणि

(स) पुष्पाणि (द) जलम्

(vi) क: तन्द्रालु भवति? 1

(अ) बालिका (ब) पुरुष:

(स) बाल: (द) वृद्ध:

(vii) अशस्त्र: .... आसीत— 1

(अ) नकुल: (ब) भीमसेन:

(स) युधिष्ठिर: (द) उत्तर:

कृ.पृ.उ.

(viii) तुला कैः भक्षिता आसीत्— 1

(अ) मूषकैः (ब) गजैः

(स) वानरैः (द) मयूरैः

(ix) कः बाले विद्यां न अधीतवान् ....? 1

(अ) यशोदत्तः (ब) रामदत्तः

(स) श्यामदत्तः (द) तपोदत्तः

(x) नीलकण्ठः शब्दे समासः अस्ति— 1

(अ) अव्ययी भावः (ब) तत्पुरुषः

(स) बहुव्रीहिः (द) कर्मधारयः

2. कोष्ठकात् उचित विभक्ति युक्तम् पदं चित्वा वाक्य पूर्तिः क्रियताम्—

(i) लुब्ध्या .... लाभस्य फलं प्राप्तम् (बालिका, बालिकया, बालिकायाः) 1

(ii) रामः .... पटुतरः। (मोहनेन, मोहनस्य, मोहनात्) 1

3. "क" भागेन सह "ख" भागस्य पर्याय पदानि उचितं मेलनम् कुरुत— 2

	"क"	"ख"
(i)	भ्रमराणाम्	रसालः
(ii)	पवनः	तीरे
(iii)	आम्रम्	अलीनाम्
(iv)	तटे	समीरः

4. अधोलिखित ...ना सन्धि विच्छेद कृत्वा सन्धैः नाम आदि लिखत— 1+1=2

(अ) देवालयः (ब) रमेशः

5. अधोलिखित पदानां समास विग्रहं कुरुत— 1+1=2

(अ) प्रतिवारं (ब) कृष्णकाकः

6. निम्नांकित पदानां प्रकृति प्रत्यय लिखत— 1+1=2

(अ) क्रीडितुम् (ब) पीत्वा

7. अधोलिखित गद्यांशस्य हिन्दी भाषायाम् अनुवादं कुरुत— 4

प्रतिनिवृति काले स्वर्णकाकेन कक्षाभ्यन्तरात तिस्त्रः मञ्जूषाः तत्पुरः समुत्क्षिप्ताः। लोभाविष्टा सा बृहत्तमां मञ्जूषां गृहीतवती। गृहमागत्य सा तर्षिता यावद् मञ्जूषामुद्घाटयति तावत् तस्यां भीषणः कृष्ण सर्पो विलोकिताः।

अथवा

अस्ति हिमवान् नाम सर्वरत्नभूमिः नगेन्द्रः। तस्य सानोः उपरि विभति कञ्चनपुरं नाम नगरम्। तत्र जीमूतकेतुः इति श्रीमान् विद्याधरपतिः वसति स्म। तस्य गृहोद्याने कुलक्रमागतः कल्पतरुः स्थितः। स

राजा जीमूतकेतुः तं कल्पतरुम् आराध्य तत्प्रसादात् च बोधिसत्वांश सम्भवं जीमतमवाहनं नाम पुत्रं प्राप्नोत्।

8. अधोलिखितस्य श्लोकस्य हिन्दी भाषायां अनुवादं लिखत— 4

प्रियवाक्य प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।
तस्माद् तदेव वक्तव्यं वचने का दरिद्रता॥

अथवा

"वहति मन्द मन्दं सनीरे समीरे
कालिन्दात्मजायास्सवानीर तीरे,
नतां पंक्तिमालोक्य मधु माधवी नाम्॥
निनादय नवीनामये वाणि! वीणाम्"

9. क्रम रहितानां पञ्च वाक्यानां क्रम पूर्वकं सयोजनं कुरुत— 5

(i) घटे जलम् अल्पम् आसीत्।
(ii) एकः पिपासितः काकः आसीत्।
(iii) सः पाषाण खण्डानि घटे अक्षिपत जलं च उपरि आगतम्।
(iv) जलं पीत्वा काकः ततः अगच्छत्।
(v) सः वने एकम् घटम् अपश्यत।

10. स्व पाठ्य पुस्तकात् श्लोक द्वयं लिखत यद् अस्मिन् प्रश्नपत्रे न स्यात्। 4

11. रेखांकित पदानि अधिकृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत—

(i) <u>मोदकानि</u> पूजा निमित्तानि रचितानि आसन्। 1
(ii) <u>खलानां</u> मैत्री आरम्भगुर्वी भवति। 1
(iii) ग्रामे <u>निर्धना स्त्री</u> अवसत्। 1

12. 'गोदोहनम्' इति कथायाः सारं हिन्दी भाषायां लिखत। 3

13. निम्नलिखित प्रश्नेषु केषाञ्चिद चतुर्थ प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत। 4

(i) जीमूतवाहनः कीदृशः आसीत?
(ii) के मधु संग्रहण्यग्राः अभवन्?
(iii) हंसेषु गतेषु केषां हानिः भवति?
(iv) जन्तवः केन तुष्यन्ति?
(v) भटः कस्य ग्रहणम् अकरोत्?

14. आत्मानं नवम्याः कक्षायाः राजेश इति मत्वा स्वप्रधानाचार्यः दिनत्रयस्य अवकाशार्थ प्रार्थना पत्र लिखत— (रूग्णतावकाशार्थं अथवा आवश्यककार्यार्थं) 4

15. अधोलिखितं मञ्जूषां प्रदत्त शब्द सहायता ''विद्याया महत्वम्'' विषये वर्णनम् कुरुत— 4

मञ्जूषा—(धनम्, पापम्, भवति, विनयं, पात्रतां, प्राप्नोति, सुन्दरं, संचयेन)

अथवा

संस्कृत भाषया एकं निबन्धं लिखत—

(i) कोरोना कालः (ii) स्वतन्त्रता दिवसः

16. अधोलिखित गद्यांशं पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानां उत्तराणि यथा निर्देश लिखत— 10

संस्कृत भाषा संसारस्य प्राचीनतमासु भाषासु एका प्रसिद्धा भाषा अस्ति। प्राचीन काले सर्वेजनाः संस्कृत भाषाम् एव दैनिक कार्य वयवहरन्ति स्म। देव वाणी, गीर्वाणी, देवगिरा, सुरवाणी, सुरभाराती इत्यादीनि अस्या नामानि सन्ति। वेदेषु संस्कृतभाषायाः प्राचीनं रूपं विद्यते। संस्कृत भाषायाः पुराणानि च हिन्दूनां धर्मग्रन्थाः अस्यां भाषायामेव व सन्ति। वाल्मीकेः रामायणं, वेदव्यासस्य महाभारतम् अन्ये चापि ग्रन्थाः संस्कृत भाषायाः अमूल्य रत्नानि सन्ति। श्रीमद् भगवद्गीता महाभारतस्यैव एकम् अंगम् अस्ति।

(i) उपर्युक्त गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत। 2

(ii) एक पदेन उत्तरम् लिखत—

(अ) संसारस्य प्राचीनतमासु भाषासु प्रसिद्धा भाषा का अस्ति? 1

(ब) संस्कृत भाषायाः प्राचीनतमं रूपं कुत्र विद्यते? 1

(स) कस्या भाषायाः साहित्यं प्राचीनतम् अस्ति? 1

(द) महाभारतस्य रचनाकारः कः अस्ति? 1

(iii) पूर्ण वाक्येन उत्तरम् लिखत—

(अ) संस्कृत भाषायाः अमूल्य रत्नानि कानि सन्ति? 1

(iv) निर्देशानुसारम् उत्तरम् लिखत—

(अ) ''सुरवाणी'' शब्दस्य एकं पर्यायं चित्वा लिखत। 1

(ब) ''श्रीमद् भगवद् गीता महाभारतस्यैव एकम् अंगम् अस्ति।'' वाक्ये कर्त्ता कः? 1

(स) गद्यांशात ''नवीनतमं'' पदस्य विलोमपदं अन्विष्य लिखत। 1

17. अधोलिखितेषु वाक्येषु केषाञ्चन पञ्च वाक्यानां संस्कृत भाषया अनुवादं करोतु— 5

(i) गाँव के बाहर तालाब है।

(ii) बालक पढ़ता है।

(iii) वह फल खाती है।

(iv) मोहन विद्यालय जायेगा।

(v) मैं नवीं कक्षा में पढ़ता हूँ।

(vi) राधा भोजन पकाती है।